

■ Muovimeren valtakunnassa. Almerían kasvi- ja hedelmätarhat Etelä-Espanjassa ovat kymmenien-tuhansien siirtolaisten työmaa.

Teksti Jyrki Jantunen

Paratiisi on toisaalla

Marokkolainen Rashid päätyy Euroopan takapihalle Ville Tietäväisen sarjakuvassa. ▶

Piirtäjä päätti kertoa, miksi nuoret miehet haluavat Eurooppaan.

Ensin oli hämmennys. Sittemmin iski epäusko. Voiko Euroopassa olla näin karmea paikka?

Ville Tietäväinen katseli liikaista muovia, joka jatkui mattona silmäkantamattomiin. Kasvihuoneet olivat kuin jättiläiskokoinen ameba, joka oli valannut karun maiseman.

Jos Kuusta näkee Kiinan muurin, niin sieltä erottaa myös tämän Espanjan muurimeren, Tietäväinen mietti.

Satelliittikuvissa alue näkyy selvästi. Almerían maakunnan pinta-alasta on arvioiden mukaan muovin alla jopa 40 000 hehtaaria. Kyse on maailman suurimmasta ja tiheimmin rakennetusta kasvihuonekeskittymästä. Se on lähes yhtä suuri alue kuin Espoo, suurempi kuin Helsinki tai Vantaa.

Muovi on kuitenkin vain pintaa ja peitettyä. Tietäväinen halusi päästä sisälle kasvihuoneisiin, maailmaan, jossa marokkolainen Rashid saa ensikosketuksen työelämään Euroopassa.

Rashid on Tietäväisen sarjakuvan päähenkilö, jonka salakuljettajat tuovat Gibraltarin salmen yli Etelä-Espanjaan. Kuvittajana tunnettu Tietäväinen on tehnyt 216-sivuista sarjakuvaansa Euroopan laittomista siirtolaisista nyt neljä vuotta. Valmistamista pitäisi tulla vuodenvaihteessa.

Sarjakuvassaan Tietäväinen haluaa kertoa, mikä saa nuoret miehet lähtemään Pohjois-Afrikasta vaaralliselle, kalliille ja laittomalle matkalle, jättämään perheensä ja etsimään paratiisia Euroopasta.

Kasvihuoneille rantautunut Rashid on kuvitteellinen hahmo, jonka tarinalla on kuitenkin yhtymäkohtia oikeisiin siirtolaisiin. Heitä Tietäväinen oli tavannut Marokossa ennen matkaa Almeriaan.

Haluaisin antaa rakkaimmille tulevaisuuden. Mitä väärää siinä on? Rashid perustelee lähtöään. *Euroopassa arvostetaan sitä, joka yrittää.*

Muovimaton alla odotti ikäviä uutisia.

Kasvihuone on hiostava kuin sauna. Tietäväinen sai selville, että muovin alle on kehitetty yksinkertainen kasvumenetelmä. Taimi nousee suoraan ravinnepussista, johon menee vesiletku. Multaa ei ole missään.

Sesongin aikana kasvi- ja hedelmätarhoissa työskentelee katseilta piilossa arvioiden mukaan jopa yli 50 000 ihmistä,

■ **Vieraalla maalla. Rashid on ajanut partansa. Vapaailta odottaa.**

joista suuri osa on Espanjaan tulleita laittomia siirtolaisia Afrikasta. He peittävät kasvihuoneen pohjan mustalla muovilla, kantavat lannoitesäkit muovien päälle, leikkaavat säkkien muovin reiät ja kylvävät siemenet suoraan lannoitteeseen.

Kasvualustan lämpökäsittelyä sanotaan *solarisaatioksi*. Sen avulla kasvukausi lyhenee ja sato lisääntyy.

Tapetaan kaikki elävä ennen viljelyä, Rashid ihmettelee sarjakuvassa.

Työntekijät kiinnostavat kasvihuoneen

katosta naruja kasveja varten, ja kun taimet nousevat, he myrkyttävät tuhohyönteiset ja valvovat kastelua. Tärkeintä on huolehtia, että sadosta tulee runsas.

Tietäväinen oli lukenut, että Almerían kasvihuoneet ovat taloudellinen ihme. Kuiva ja karu alue on ollut jo vuosikausia Espanjan tuottoisin maanviljelysalue, ja paikalliset puhuvat siitä ylpeillä "Euroopan ruokavarastona". Nyt hän näki, miten menestys syntyy.

Siirtolaiset ovat Almeriassa halpaa työvoimareserviä. Heitä kuljetetaan auringon noustessa kuorma-autojen avolavoilla kuin karjaa eri puolille aluetta. Taistelu työpaikoista eri etnisten ryhmien välillä on kovaa. Monet elävät velkavankeudessa kuin mäkitupalaiset ennen vanhaan Suomessa.

Myös Rashid maksaa palkastaan salakuljettajille työnantajansa kautta: *Pitää olla nöyrä, ahkera ja terve. Sata miestä on kuulemma jonossa minun paikalle.*

Siirtolaisen elämänpiiri on kaventunut matkaksi asuinhökkelistä kasvihuoneille ja takaisin. Autot vievät, mutta paluu voi olla jalan jopa 40 kilometriä.

Monet keräävät todisteita työnteosta ja vakituisesta asuinpaikasta, sillä niiden avulla voi jonain päivänä saada laillisen siirtolaisen aseman ja työluvan.

Se vaatii valtavasti rahaa. Asumistodistukset maksaa toista tuhatta. Viljelijät myy työtodistuksia vielä kalliimmalla.

Rashidin päiväpalkka on 20 euroa.

Tietäväinen järkyttyi, kun hän näki, millaisissa oloissa siirtolaiset elävät.

Asunnot olivat hylättyjä kasvihuoneita ja työkaluvajojia. Katot oli päällystetty kasvihuoneiden muovilla. Seinät oli tuettu jätelaudoilla. Vihanneslaatikot toimivat istuimina ja pöytinä. Vuoteet olivat kovia ja ▶

■ **Isäntiä ja maattomia. Ville Tietäväinen kuvaa tarkasti siirtolaisten työpäivää Almerían kasvi- ja hedelmätarhoilla.**

Onko oikein estää köyhiä etsimästä uutta toivoa elämäänsä?

paljaan maan päällä. Maa oli vihreää liejua. Juoksevaa vettä ei ollut. Suihku ja huussi olivat vieretysten. Juomavesi lillui korkealla säiliössä. Ympäri oli joutomaata, komposteja, käymälöitä ja kaatopaikkoja. Ja tietenkin kasvihuoneita.

Minne tahansa kameran kohdistan, niin näyttää yhtä pahalta, Tietäväinen huomasi. Tämä on todellinen kolmas maailma.

Silloin hän ensi kerran tunsi häpeää siitä, miten Eurooppa kohtelee siirtolaisia.

Tämänkin kokemuksensa hän siirsi sarjakuvaan. Kun Rashid viedään ensi kertaa hökkelilylään, hän luulee olevansa siellä vain väliaikaisesti.

Rashid ei voi uskoa, että Espanjassa on asuntoja, joissa ei ole sähköä ja vettä. Sellaisen hän kuitenkin rakentaa myös itselleen ja maksaa siitä vuokraa tontin omistajalle.

Kun Rashid lopulta näkee muovimeren mittakaavan valtavan jätevuoren laelta, hän alkaa ymmärtää, minne on joutunut. *Kuin Guadalupe*, hän mutisee. *Slummi... Kotikau-pungin ympärillä.*

Luvatussa paratiisissa kaikki näyttää olevan huominkin kuin Marokossa, vain kasveista lannoitepusseissa pidetään huolta. Samaa julistavat hökkelilyissä ja leireillä vierailevat ay-aktivistit ja muslimisaarnaajat, joiden palopuheita Rashid käy kuuntelemassa.

Huonot olot ovat hyvä kasvualusta myös uskonnolliselle fundamentalismille. *Missään emme ole tavanneet tällaista häikäilemättömyyttä. Kahleittenne kalina kuuluu Mekkaan! Ilman uhrauksianne tämä seutu eläisi kivikaudella*, islamistisaarnaaja lietsoo.

Mutta Rashid ei halua palata kotiin. Hänen uskonsa Eurooppaan kantaa yhä. Hän on luvannut perheelleen, että heitä kaikkia odottaa parempi elämä.

Rashid päättää paeta velkavankeutta ja muovimeren pohjasakkaa pohjoiseen, kaupunkiin, jota kasvihuoneilla on vain ylistetty. Siitä on julistekin yhden siirtolaisen mökissä: *Barcelona – Paratiisi.*

■ Varoitus muille. Ay-aktiivi katoaa, mutta löytyy – murhattuna vesisäiliöstä.

Miksi Rashid jatkaa matkaansa? Yhden vastauksen tietää **Marko Juntunen**, jonka kanssa Ville Tietäväinen matkusti Luoteis-Marokossa ja Almeriassa kesällä 2005. Juntunen on 43-vuotias antropologi ja arabian kielen taitaja, joka on tehnyt väitöskirjansa laittomasta siirtolaisuudesta ja asunut pitkään Marokossa.

Nyt miehet istuvat Helsingin Kalliossa Tietäväisen työhuoneen lattialla ja katsovat kuvia matkaltaan. Juntunen toimi oppaana ja tulkkina Tietäväiselle, joka halusi kulkea saman reitin kuin laitton siirtolainen. Piirtäjä halusi nähdä, mistä siirtolai-

set lähtevät ja minne he joutuvat. Hän oli päättänyt tehdä sarjakuvan Euroopan laittonista siirtolaisista jo vuosia sitten (SK 11/2008). Selvittäessään siirtolaisuuden taustoja Tietäväinen tutustui Juntuseen, joka on johdattanut hänet lukuisille lähteille ja tukenut sarjakuvan teossa alusta alkaen.

Laitton siirtolaisuus on Juntusen mielestä globaali miesliike, joka kumpuaa paikallisesti tuotetuista sankaruuden malleista. Lähtemisestä puhuminen ja lähteminen ovat oleellinen osa nuorten miesten elämän suurta projektia. Marokkolaisissa kahviloissa leviää hiljainen tieto siitä, mi-

■ Piirtäjä ja tutkija. Ville Tietäväinen (vas.) ja Marko Juntunen Almería-kuvien äärellä. Siirtolaiset ottivat osan kuvista salaa.

ten Eurooppaan pääsee salaa ja miten siellä selviää ilman henkilöllisyyspapereita.

Marokossa mieheys tarkoittaa kykyä kantaa vastuuta perheen taloudesta. Kun kotiseudulla ei ole töitä, miehen on lähdettävä säilyttääkseen kasvonsa. Siirtolaisuus osoittaa sankaruutta, Juntunen sanoo. Kuoleman uhmaamisesta tulee ainoa vaihtoehto pärjätä ja menestyä.

Sarjakuvassa Rashidia kannustavat matkalle sekä vaimo että vanhemmat. Rashid uskoo, että hän tekee vihdoin jotain oikein ja kasvaa lopulta mieheksi, joka voi elättää perheensä. Aluksi hän lupaa postittaa palk-

karahojaan, mutta jonain päivänä he kaikki voivat muuttaa Eurooppaan.

Jumala on armollinen, poika tulee viimein järkiinsä! riemuitsee Rashidin äiti. Kotiin jää myös yksivuotias tytär, joka ei vielä osaa puhua.

Sarjakuvassaan Tietäväinen kertoo myös Marokosta. Sekin kuva on karu: Marokko ei ole turistiesitteiden satumaa, vaan kurjinta Afrikkaa.

Rashid on sunnimuslimi, joka uskoo, että hänen elämänsä on ennalta määrätty. Jos omaan kohtaloonsa voi vaikuttaa, se

onnistuu parhaiten vain lähtemällä tuntemattomaan.

Tietäväinen on tarinaa punoessaan pohtinut myös omaa suhdettaan maahanmuuttajiin. Hänen mielestään on yksinkertaisesti väärin, jos maailman köyhiä esitetään etsimästä uutta toivoa elämäänsä.

Lähtemisestä tulee koko suvun hanke. Omaisuutta myydään, jotta pojalla riittäisi rahaa salakuljettajille.

Matkasta ja pojasta puhutaan ylleillen naapureille. Odotukset ovat korkealla. Jotkut onnistuvat ja palaavat kotiin näyttäen oman menestyksensä. ▶

Rashid on luvannut, että koko perhe muuttaa joskus Eurooppaan.

Kuvat Tietäväisen työhuoneen lattialla kertovat kuitenkin epätoivosta. Paljon kuvia on siirtolaisten rähjäisistä asumuksista ja elinoloista.

Kasvihuoneiden työoloista Tietäväinen ja Juntunen kuulivat haastattelemalla eri järjestöjen edustajia ja siirtolaisia. Tarinat olivat samanlaisia kuin tv-dokumenteissa, jotka ovat paljastaneet Almerían räikeitä työoloja. Haastatelluista on valokuvia, kuten myös dokumenteista.

He myös antoivat kertakäyttökameroita työntekijöille, jotka kuvasivat salaa kasvihuoneiden sisällä, muovin alla.

Marokkolainen Ali on jäänyt Tietäväisen mieleen. Alin mukaan suomalaiset olivat ensimmäiset muovimaton ulkopuoliset ihmiset, jotka halusivat tietää, mitä hänelle kuuluu. Hän oli työskennellyt väärennetyillä työsopimuksilla neljä vuotta.

Ali pelkäsi, että viranomaiset ovat kätke-neet Tietäväisen ja Juntusen autoon mikrofoniin ja keskustelun jälkeen hänet karkotetaan.

He kuuluivat myös naisten tarinoita. Marokkolaisia työskenteli hotelleissa tai laittomina kotiapulaisina, Saharan eteläpuolelta tulleet kotiapulaisina tai prostituoituina tarhoilla. Kuudella eurolla sai naisen koko yöksi.

Kuvat ja haastattelut ovat tärkein osa tausta-aineistoa, jonka laajuus jo yksinään tekee Tietäväisen sarjakuvasta ainutlaatuisen Suomessa. Piirtäjä on toiminut tietoa hakiessaan kuin journalisti ja tutkija. Alun perin käsikirjoitus oli 300-sivuinen.

Todenmukaisuuteen pyrkiminen näkyy myös piirroslinjassa, sillä tekijä uskoo, että lukemisesta menee maku, jos sarjakuvan maailma ei näytä oikealta.

Marokossa sarjakuvasta on jo tunnistettu kadunkulmia ja kortteleita. Marko Juntunen näytti sivuja vieraillessaan Larachessa, jossa hän tapasi sarjakuvaa varten haastateltuja. Sivuihin on otettu kopioita, joita on jaettu ja ripustettu kahviloiden ja kotien seinille.

■ Salamatkustajana Barcelonaan. Rashid lähtee hedelmien mukana Almeriasta, jossa luonnon roskaaminen on kielletty.

Tietäväinen on hämmästynyt, sillä hän ei ole piirtänyt Larachen kaupunkia yksi yhteen. Marokko ja Almería on kuvattu viitteellisesti ja yleispätevää tunnelmaa hakien. Turistien Barcelonasta tulee yksityiskohtaisempi, tutumpi.

Monisyinen tarina on pakottanut Tietäväisen tekemään realistisempaa jälkeä kuin hän alun perin suunnitteli. Hyvänä tukena piirtämisessä ovat olleet internet ja YouTube, josta hän on katsonut muun muassa islamistien saarnoja ja heidän tapaansa puhua ja pukeutua.

Värit tukevat tarinan kahtiajakaisuutta,

kahden mantereiden erilaisuutta, nykyhetken ahdistusta ja tulevaisuuden odotusta.

Marokon ja Euroopan Tietäväinen kuvaa vastakkaisilla väreillä, mutta yhteistä kahdessa eri maailmassa on ylikorostunut ilmaperspektiivi: asiat sinertyvät kohti kaukaisuutta. Öljypastelli- ja vesivärit jäävät taustalle, kun sivuja hallitsee kaiken päällä oleva musta ääriviiva.

Tietäväinen sanoo hirttäytyneensä sarjakuvan aikatauluun, jota määrää viisivuotinen apuraha. Hän työskentelee kuusi päivää viikossa ja tekee sinä aikana alusta loppuun noin aukeaman – käsin luonnoksen ja piir-

rokset, tietokoneella värityksen. Käsikirjoitus on tehty kohtauksittain, mutta viitteellisesti. Niihin kuvittaja luo visuaalisen teeman, jonka yksityiskohdat syntyvät vasta luonnosvaiheessa.

Jos aikaa olisi enemmän, Tietäväinen venyttäisi sivumäärää ja tekisi väljempää kuvia, myös sellaisia, joissa ei puhuttaisi.

maisille kustantamoille. Yhteispainatus on tavoitteena. Ranskan- ja espanjankielisissä maissa Tietäväisen sarjakuva on polttavan ajankohtainen.

Rashid ei ole oikea ihminen, mutta hän ja hänen lähipiirinsä elävät vahvoina tarinantekijälle.

Tietäväinen haluaisi jakaa Rashidin tunteen. Hän on sarjakuvansa päähenkilön kanssa samanikäinen, 39-vuotias, ja kuten Rashid, Tietäväinen haluaa uskoa tulevaisuuteen.

Mutta koska tekijä tietää, millainen on monen laittoman siirtolaisen kohtalo Euroopassa, hän tyytyy sanomaan:

Välillä tekstin runsaus on ollut ahdistavaa tekijälle, joka sanoo lohduttautuvansa lukemalla vanhoja Tinttejä.

Esimerkiksi *Tuhatkaunun tapauksessa* on tehty kaikki sarjakuvantekemisen virheet, mutta silti tarina toimii ja on yksi arvostetuimmista Tintti-albumeista.

Tietäväisen sarjakuvan työnimenä on yhä *Yön kantama*, mutta lopullisen nimen Tietäväinen päättää vasta, kun sarjakuva on valmis ja kokonaan viimeistely. Nyt jäljellä on viitisenkymmentä sivua ja kannet.

Tekijä on käynyt neuvotteluja sarjakuvan julkaisemisesta. Sitä on esitelty myös ulko-

Rashidin matka Eurooppaan on klassinen kertomus oman elämän tarkoituksen etsimisestä, mutta suomalaisessa sarjakuvassa muslimisiirtolaisen näkökulma on uusi.

Tietäväinen luottaa, että monella tasolla uskottava kertomus saa lukijat samastamaan Rashidin tilanteeseen. Hän on myös miettinyt, pitäisikö sarjakuvan nimi olla suorakaisempi. *Rashid, Rashid, Eurooppa ei ole piknik* kuvaisi tarinaa osuvasti.

Sillä vaikeudet eivät jää Almerían muvimereen, vaikka Rashid niin uskoo, kun hän matkustaa hienoinen toivo rinnassaan kohti Barcelonaa rekan tavaratilassa.

”Tarinalla on Rashidin mielestä onnellinen loppu.”

Mutta mitä tekemistä **Jamppa Tuomisen** lauluilla on kaiken tämän kanssa? Se selviää, kun Tietäväisen sarjakuva on valmis. **SK**

Suomalainen sarjakuva täyttää 100 vuotta ensi vuonna.

Katso lisää sivuja Tietäväisen sarjakuvasta ja lue seurantarjan avaus (SK 11/2008): Suomenkuvalehti.fi.